

Enne sisu, siis saal

Iga kord, kui Estonias mõnd ooperit vaatan, mõtlen ahastusega, mis kõik võiks olla paremini, kui vaid oleks tänapäeva nõuetele vastav ooperi- ja balletisaal. Mõistan ruumikitsikust ja akustikamuret täielikult, kuid minust rohkem ootavad seda saali mõistagi muusikateatri praktikud.

Sellegipoolest ahastan ma ennekõike praeguse olukorra pärast: aastakümneid kestnud uue ooperimaja tulutu ootamise ja paljude luhtunud plaanide tõttu on hakatud minema piltlikult öeldes üle laipade. Kui heaga ei saa, siis tehakse kurjaga, lobistatakse ennast sinna, kuhu vaja, otsitakse liitlastest arhitekte-eksperte avalikkuses kallutatult sõna võtma ja nõutakse kõikvõimalike seaduste muutmist, minnes mööda teiste valdkondade vajadustest ja reeglitest. Ooper oleks nagu ühiskonna kroon ja esimene vajadus.

Ent rahvusooper ei ole ise juba pikka aega täitnud talle pandud ootusi ühiskonnaga aktiivselt suhestuda. Siinse kultuuri arenguks vajaliku eesti algupärase repertuaari tellimisega ei ole rahvusooperis tegeldud juba hea mitu aastat, kuigi see ülesanne on kirjas rahvusooperi seaduses (ROSi § 3 lg 3). Seega tuleks ehk varsti Estonia rahvusooperi tiitel üle vaadata ja anda üle Vanemuisele, kus on viimastel aastatel välja tulnud muljetavaldav hulk eesti heliloojate nüüdisoopereid. Mida on vastu panna Estonial? Mõned lastekad, täiskasvanutele viimati Rasmus Puuri „Pilvede värvid“ (2017) ja imaginaarse Manfred MIMi „Eesti ajalugu. Ehmatusest sündinud rahvas“ (2018, „EV 100“ koostööprojekt).

Kahetsusväärset kukutati viimane algupärase eesti ooperi ideekavandite konkurss 2020. aastal läbi igasuguste tulemusteta, nii et kõik osalenud heliloojad jäid tühjade pihkudega ja laekunud ideed kuulutati edasiseks tööks kõlbmatuks, sealjuures tegi Arvo Volmer ainesena maha rahvuslikud suurromaanid (vt Sirp 17. I 2020). Toonasest lubadusest korraldada uus konkurss pole midagi kuulda olnud. Rahapuudus ei saa igavesti olla vabandus. Näiteks 2022. aastal tuli Eestis välja viis uut algupärast ooperit, millest vaid Tõnis Kaumanni lasteoper „Naksitrallid“ Estonias.

Kahtlemata on tähtis, et üks ooperimaja tegutseks inimlikes tingimustes, ükskõik kas vaadata seda esinejate, lavataguse personali või publiku positsioonilt. Maksumaksja, kelle taskust

sirp.ee

Rahvusooper Estonia
Estonia teater
Arvo Volmer
Teater

rahastatakse Estoniat teatritest kõige heldemalt, peab aga küsima, mida annab uus saal ka sisu mõttes. Kui uue sisu nimel praegu erilist pingutust ei paista – eriti eesti algupärase ooperi arendamisel –, siis miks peaks see tulevikus olema teisiti? Samal ajal kui Estonia teater eesti heliloomingule kuigi palju aega, raha ega energiat ei pühenda, sest soomlastest püsipublikut see nagunii ilmselt ei kõida, esitab näiteks ERSO igal hooajal väga jõudsalt uudisloomingut ja üldse uuemat muusikat, unustamata loomulikult ka Mozartit ja Beethovenit, kelle looming moodustab näiteks selle hooaja südamiku. Just ERSO koos Eesti Filharmoonia Kammerkooriga tuli mäletatavasti välja mõttega rajada ka uus suur kontserdisaal, millega samuti kandideeriti riiklikult tähtsate kultuuriehitiste ritta. Ehkki Tartus ja Pärnus on võrdlemisi viisakas saal olemas, siis pealinnas ei ole praegu kohta, kus esitada tavapärasest suurema koosseisuga (vokaal)sümfoonilist muusikat, nii et muusikutel ja kuulajatel kõrvad pilli ei lööks. Võimas ja tänapäevaga kontaktis muusika ei mahu Estonia kontserdisaali väärilt ära, seda ei kuule seal nii, nagu helilooja on mõelnud. Kuna aga instrumentaalmuusika on ilma lavastuseta abstraktsem väärtus kui ooper, siis pääses riigikogus kultuuriobjektide hääletusel võidule Estonia ooperipoole lobi, ehkki teatrimaja juurdeehituse eeltöö polnud kaugeltki piisav – nagu paljude teistegi esitatud ideekavandite puhul. Nüüd siis tuleb seda suppi helpida või tunnistada, et Estoniaga ollakse tupikus ja muusikavaldkonnal on ka vajalikumaid betoonprojekte.